

Vägen framåt för en grön infrastruktur i Upplands Väsby kommun

En åtgärdsplan för ekosystemtjänster

Kontoret för samhällsbyggnad 2022

Upplands Väsby
kommun

Åtgärdsplanen bidrar framförallt till nedanstående Agenda 2030 mål:

Åtgärdsplanen bidrar framförallt till nedanstående nationella miljömål:

Projektledare Anna Jakobsson, miljöplanerare
Framsidesbild: Calmare hage. Foto: Henrik de Joussineau

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund och syfte.....	6
Avgränsning.....	8
Styrande dokument.....	8
Ansvar och prioritering.....	8
Ekonomiska konsekvenser	9
Genomförande och uppföljning.....	9
Koppling till internationellt och regionalt arbete	10
Kommunens ekosystemtjänster	11
Generella åtgärder	12
Producerande ekosystemtjänster.....	13
Mat.....	13
Nulägesbeskrivning.....	13
Åtgärder	13
Material och energi.....	14
Nulägesbeskrivning.....	14
Åtgärder	14
Dricksvatten	15
Nulägesbeskrivning.....	15
Åtgärder	15
Genetiska resurser	16
Nulägesbeskrivning.....	16
Åtgärder	16
Reglerande ekosystemtjänster	17
Rening av vatten och flödesreglering.....	17
Nulägesbeskrivning.....	17
Åtgärder	18
Erosionsskydd	19
Nulägesbeskrivning.....	19
Åtgärder	19
Rening av luft och klimatreglering	20
Nulägesbeskrivning.....	20
Åtgärder	21
Pollinering och reglering av skadedjur.....	22
Nulägesbeskrivning.....	22

Åtgärder	23
Koldioxidbindning	24
Nulägesbeskrivning.....	24
Åtgärder	24
Bullerdämpning.....	25
Nulägesbeskrivning.....	25
Åtgärder	25
Kulturella ekosystemtjänster	26
Hälsa och fritidsupplevelser samt estetiska värden	26
Nulägesbeskrivning.....	26
Åtgärder	26
Sociala relationer.....	27
Nulägesbeskrivning.....	27
Åtgärder	27
Turism.....	28
Nulägesbeskrivning.....	28
Åtgärder	28
Undervisning och kunskap	29
Nulägesbeskrivning.....	29
Åtgärder	29
Tysta områden.....	30
Nulägesbeskrivning.....	30
Åtgärder	30
Intellectuell och andlig inspiration	31
Nulägesbeskrivning.....	31
Åtgärder	31
Understödjande	32
Biologisk mångfald	32
Nulägesbeskrivning.....	32
Åtgärder	32
Ekologiska spridningssamband	34
Nulägesbeskrivning.....	34
Åtgärder	34
Källor	35

Sammanfattning

Inom ramen för utvecklingsplan för ekosystemtjänster har det inom kommunen gjorts ett omfattande arbete där ekosystemtjänster har karterats, strategier har tagits fram och ekologiska spridningssamband har analyserats. I vidare utvecklingsarbete av ekosystemtjänster har ett behov av att konkretisera strategierna till faktiska åtgärder identifierats. Genom att konkretisera strategierna får kommunen ett mer strukturerat arbetssätt där det finns kunskap om och en plan för vilka åtgärder som behöver genomföras samt att de åtgärder som ger störst samhällsekonomisk nytta prioriteras. Denna åtgärdsplan har därför tagits fram tillsammans med en projektgrupp bestående av tjänstepersoner med flera olika kompetenser. Genom en serie arbetsmöten har åtgärder, som direkt kopplar till strategierna för ekosystemtjänster, tagits fram. Totalt omfattar denna plan 48 olika åtgärder varav 27 åtgärder är av prioritet A, 16 åtgärder är av prioritet B och 5 åtgärder är av prioritet C (se också rubriken Ansvar och prioritering). Åtgärdsplanen innehåller förslag till åtgärder och prioriteringar som fungerar som vidare underlag till handlingsplaner och investeringsplanering samt förvaltning av kommunens gröna infrastruktur. Flera av de åtgärder som finns föreslagna i åtgärdsplanen är åtgärder som redan är planerade eller påbörjade men som nu kommer in i ett större sammanhang. En del åtgärder är nya och kommer att drivas som enskilda projekt eller inrymmas inom ordinarie verksamhet.

Genom framtagna åtgärder i åtgärdsplanen kan vi bland annat säkerställa att vi sköter kommunens naturmark på bästa sätt utifrån ett ekosystemtjänstperspektiv och att vi arbetar med att säkra Väsbybornas tillgång till bostadsnära grönytor och rent vatten. Genom åtgärdsplanen ökar också förutsättningarna för väl avvägda beslut om markanvändning och fysisk planering, två av de mest betydande områdena i enlighet med kommunens miljöledningssystem ISO 14001:2015.

Ett av etappmålen under de nationella miljökvalitetsmålen handlar om ekosystemtjänster och innebär att ”En majoritet av kommunerna ska senast år 2025 ta tillvara och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter.” Arbetet med implementering av utvecklingsplanen för ekosystemtjänster och tillgängliggörandet av underlaget bidrar till att detta etappmål uppnås.

Den geografiska avgränsningen för den här åtgärdsplanen är hela kommunens geografiska yta, med fokus på åtgärder som kan genomföras på den mark som kommunen själv äger och därmed har rådighet över. Föreslagna åtgärder har ett tidsperspektiv på cirka 10-15 år för genomförandet.

Vissa föreslagna åtgärder i denna åtgärdsplan är av mer övergripande karaktär och kan beröra många av de ingående ekosystemtjänsterna, de har därför samlats under ett särskilt avsnitt. I övrigt sorteras åtgärdena in under respektive ekosystemtjänst med tillhörande strategier. För varje åtgärd i denna åtgärdsplan anges vilken enhet/vilket kontor som har ansvaret för genomförandet av den specifika åtgärden. I Bilaga 1 återfinns en sammanfattande förteckning av samtliga förekommande åtgärder i denna åtgärdsplan, där de istället är sorterade efter prioritetsgrupp (A-C).

Bakgrund och syfte

Inom ramen för utvecklingsplan för ekosystemtjänster har det inom kommunen gjorts ett omfattande arbete där ekosystemtjänster har karterats, strategier har tagits fram och ekologiska spridningssamband har analyserats. Utvecklingsplanen har tjänat som underlag vid framtagandet av översiktsplan Väsby stad 2040 gällande inriktning när det gäller framtida mark- och vattenanvändning.

Det finns ett behov av att konkretisera de strategier som tagits fram inom ramen för detta arbete och att implementera dem i kommunens olika verksamheter. På detta sätt får kommunen ett mer strukturerat arbetssätt där det finns kunskap om och en plan för vilka åtgärder som behöver genomföras samt att de åtgärder som ger störst samhällsekonomisk nytta prioriteras. Åtgärdsplanen har tagits fram tillsammans med en projektgrupp bestående av tjänstepersoner med flera olika kompetenser. Genom en serie arbetsmöten har åtgärder, som direkt kopplar till strategierna för ekosystemtjänster, tagits fram. Det har också gjorts en prioritering mellan olika åtgärder. Åtgärderna både värnar om de ekosystemtjänster som vi redan har men innebär också mer aktiva insatser för att främja ekosystemtjänsterna. Åtgärdsplanen innehåller förslag till åtgärder och prioriteringar som fungerar som vidare underlag till handlingsplaner och investeringsplanering samt förvaltning av kommunens gröna infrastruktur¹.

Utvecklingsplan för ekosystemtjänster är ett av kommunens styrdokument för hållbarhet. Kommunfullmäktiges målområde fem i flerårsplan 2021-2023 anger att Upplands Väsby ska vara en ledande aktör för en hållbar utveckling, att kommunens samhällsplanering ska förena behovet av fler bostäder och tillväxt med respekt för naturvärden och att kommunen ska ta sig an utmaningar gällande bland annat miljö kvalitetsnormer. Vidare framgår att kommunen, inom ramen för kommunstyrelsens verksamhet, ska säkra Väsbybornas tillgång till bostadsnära grönytor, parkområden och rekreationsytor. Genom framtagna åtgärder i åtgärdsplanen kan vi bland annat säkerställa att vi sköter kommunens naturmark på bästa sätt utifrån ett ekosystemtjänstperspektiv och att vi arbetar med att säkra Väsbybornas tillgång till bostadsnära grönytor och rent vatten. Att arbeta med ekosystemtjänster är viktigt för att tillmötesgå våra betydande intressenters behov och krav på kommunen, till exempel medborgares och besökares behov av bland annat rekreation och vattenrening. I sammanhanget är det också viktigt att belysa att det kan finnas målkonflikter, där olika perspektiv behöver vägas mot varandra och beslut måste tas. Det är viktigt att vara medveten om detta och belysa detta vid strategiska beslut.

Genom åtgärdsplanen ökar också förutsättningarna för väl avvägda beslut om markanvändning och fysisk planering. Markanvändning och fysisk planering är två av de mest betydande områden som Upplands Väsby kommun behöver arbeta med i enlighet med miljöledningssystemet ISO 14001:2015 och den miljöpolicy som finns framtagna för kommunen. Att arbeta med att utveckla, bevara och skydda ekosystemtjänster, gröna och blå värden blir extra viktigt då vi samtidigt arbetar med förtätning av de centrala delarna.

Ett av etappmålen under de nationella miljö kvalitetsmålen handlar om ekosystemtjänster och innebär att ”En majoritet av kommunerna ska senast år 2025 ta tillvara och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter.” Arbetet med åtgärdsplanen för ekosystemtjänster bidrar till att detta etappmål uppnås genom att konkretisera vad som behöver göras inom planering och förvaltning av kommunens mark.

¹ Grön infrastruktur är ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden, samt

anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet. Omfattar hela landskapet, både land- och vattenmiljöer samt både natur och anlagda grönområden.

Avgränsning

Den geografiska avgränsningen för åtgärdsplanen är hela kommunens geografiska yta, med tyngdpunkt på de åtgärder som kan genomföras på den mark som kommunen själv äger och därmed har rådighet över. Den sakmässiga avgränsningen är de ekosystemtjänster som omfattas av den tidigare gjorda kartläggningen av ekosystemtjänster med tillhörande strategier samt de åtgärder som är kopplade till analyser av ekologiska spridningssamband mellan kilarna. Föreslagna åtgärder har ett tidsperspektiv på cirka 10-15 år för genomförandet.

Styrande dokument

Kommunen initierade arbetet med att ta fram underlag för ekosystemtjänster 2011 genom uppdrag om en förstudie till, det som då kallades, Ekologisk utvecklingsplan. Detta resulterade i en Utvecklingsplan för ekosystemtjänster som är en av kommunens styrdokument för hållbarhet. Utvecklingsplanen fungerar som underlag och utgångspunkt för åtgärdsplanen och består av följande olika delar:

- Strategier och metoder för kartering av ekosystemtjänster (2016)
- Kartläggning av ekosystemtjänster i Upplands Väsby kommun (2015)
- Kartläggning av naturnära omsorgsboenden i Upplands Väsby (2015)
- Utvecklingsplan för ekosystemtjänster i Upplands Väsby kommun (2016)
- Ekologiska spridningssamband mellan Järvakilen och Rösjökilen i Upplands Väsby kommun (2018).

Strategierna är en utgångspunkt för formuleringen av åtgärderna i åtgärdsplanen.

Översiktsplanen Väsby stad 2040 ska fungera som kommunens hållbarhetsprogram för samhällsbyggnad och är därmed också ett viktigt vägledande underlag och styrdokument för åtgärdsplanen.

Ansvar och prioritering

För varje åtgärd i denna åtgärdsplan anges vilken enhet/vilket kontor som har huvudansvaret för genomförandet av den specifika åtgärden. Detta görs för att säkerställa ansvar för genomförandet. De flesta åtgärder kräver dock deltagande även av andra enheter. Nedan anges förklaringar till förkortningar som används i rapporten.

Enheter:

SPLEX = Enheten för samhällsplanering och exploatering, G/P = Gata- och parkenheten,

VA= Vatten- och avloppsenheten

Kontor:

KSB= Kontoret för samhällsbyggnad, KFK = Kultur- och fritidskontoret,

KLK = Kommunledningskontoret, BMK = Bygg- och miljökontoret,

SOK = Social- och omsorgskontoret, UBK = Utbildningskontoret

De två sistnämnda har dock inget ansvar för någon åtgärd.

I denna åtgärdsplan har det gjorts prioriteringar mellan de olika åtgärderna. Prioriteringen är framförallt gjord utifrån vilka åtgärder som är mest överhängande men också utifrån vilka åtgärder som har störst samhällsekonomisk nytta samt det faktum att vissa åtgärder redan är på gång eller snart kommer att påbörjas. Vilka åtgärder som ska genomföras bestäms varje år utifrån de resurser som finns tillgängliga. Medel för varje åtgärd äskas i budgetprocessen i samband med detta. Prioriteringar har satts på tre olika nivåer, se nedan. Flera åtgärder har kopplingar till varandra och i dessa fall anges det i direkt anslutning till varje åtgärd.

A=Högsta prioritet (dessa åtgärder påbörjas de närmaste åren)

B=Medelhög prioritet

C=Låg prioritet (genomförs på sikt)

Ekonomiska konsekvenser

Ett viktigt syfte med denna åtgärdsplan är att erhålla ett systematiskt och strukturerat arbetssätt för kommunen inom området grön infrastruktur. Det blir tydligare koppling mellan strategierna för ekosystemtjänster och konkreta åtgärder som verksamheterna genomför. På så sätt kan kommunen få en större ordning och överblickbarhet i planering och prioritering inom den gröna infrastrukturen. Åtgärdsplanens föreslagna åtgärder bidrar till att den bästa nyttan ur såväl ett samhällsekonomiskt som ett kommunalekonomiskt perspektiv erhålles.

Flera av de åtgärder som finns föreslagna i åtgärdsplanen är åtgärder som redan är planerade eller påbörjade men som nu kommer in i ett större sammanhang. En del åtgärder är nya och kommer att drivas som enskilda projekt eller inrymmas inom ordinarie verksamhet. Vissa åtgärder innebär övergång till annan skötsel som i själva verket är mindre kostnadsdrivande. Några åtgärder kan dock komma att kräva enskilda beslut om tilldelning av medel för genomförande. Åtgärdsplanens genomförande ska ses över en längre tidsperiod om cirka 10 – 15 år.

Möjlighet för bidragsansökningar för olika åtgärder kommer att ses över kontinuerligt. Åtgärdsplanen skapar genom ett systematiserat arbetssätt bättre förutsättningar för att i god tid kunna identifiera och söka bidrag. Därmed ökar möjligheten att också erhålla bidrag.

Genomförande och uppföljning

Åtgärdsplanen ska ses som ett underlag för prioritering med förslag till åtgärder. Prioriteringen av åtgärderna har gjorts med fokus på utfall i störst miljömässig och samhällsekonomisk nytta.

Åtgärderna har prioriterats med klassningen A, B, C. Beslut om genomförande av åtgärder sker i verksamhetsplaneringsprocessen.

Varje år genomförs en uppföljning med de enheter/kontor som fått ansvar för en/flera åtgärder i åtgärdsplanen. Syftet med denna uppföljning är framförallt att få en uppfattning om vilka åtgärder som genomförts/planeras och därmed hur långt vi kommit med arbetet i stort, men också om det finns behov av uppdateringar. Uppföljningen genomförs av ansvarig miljöplanerare. I samband med den årliga uppföljningen tas också ställning till eventuella tillägg av åtgärder till åtgärdsplanen. Uppföljning och verkställande av åtgärder återrapporeras och förankras hos politiken.

Koppling till internationellt och regionalt arbete

Miljöarbetet i Sverige tar sin utgångspunkt i flera internationella konventioner. För biologisk mångfald är *Konventionen om biologisk mångfald* från 1993 bärande. År 2011 beslutade den Europeiska kommissionen om en *Strategi för biologisk mångfald* med sex strategiska mål, där mål två syftar till att grön infrastruktur ska användas som en ram för prioriteringar för återställande av ekosystem. Det övergripande målet med strategin är att förlusten av biodiversitet och dess ekosystemtjänster ska stoppas innan 2020. Arbetet med grön infrastruktur ska enligt målet senast till år 2020 bidra till att ekosystem och ekosystemtjänster bevaras samtidigt som minst 15 procent av skadade ekosystem återställs. Som svar på denna strategi har Sveriges riksdag antagit *Svensk Strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster* (proposition 2013/14:141). Grön infrastruktur lyfts i denna strategi fram som ett ramverk för arbetet med biologisk mångfald i ett landskapsperspektiv. Arbetet med regionala handlingsplaner för grön infrastruktur är en viktig del i genomförandet av strategin. Länsstyrelsen har tagit fram en *Regional handlingsplan för grön infrastruktur för Stockholms län*, som antogs 2018. Handlingsplanen definierar grön infrastruktur enligt följande; *Grön infrastruktur är ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden, samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet.*

Andra direktiv och mål som också har stor bäring på arbetet med grön infrastruktur och ekosystemtjänster är Art- och habitatdirektivet, Fågeldirektivet, Vattendirektivet, Agenda 2030 och de 17 globala hållbarhetsmålen, Sveriges 16 miljö kvalitetsmål, de tio nationella friluftsmålen och Upplands Väsby kommuns miljöpolicy.

En viktig del av arbetet med biologisk mångfald är att övervaka tillståndet i naturen och göra en bedömning av hur livskraftiga olika arter och naturtyper är på lång sikt. Förlusten av biologisk mångfald och klimatförändringen utgör tillsammans två stora hot mot mänskligheten. Tillståndet för de arter och naturtyper som omfattas av Art- och habitatdirektivet rapporteras till EU vart 6:e år. Den biologiska mångfalden kan liknas vid människans och naturens immunförsvar och resultatet kan liknas vid en hälsoundersökning av den biologiska mångfalden i den svenska naturen. Den senaste nationella rapporteringen 2019 visar att däggdjur, trollsländor och många kärlväxter generellt sett klarar sig bra medan många skalbaggar och fjärilsarter, varav många är pollinatörer, får det svårare att överleva på lång sikt. Skogsnaturtyper och skalbaggar som är beroende av gammal skog och död ved har dålig status. Den tydligaste förbättringen i status har fladdermöss vilket bland annat beror på genomförda åtgärder som gynnar äldre skog och återställande av våtmarker.

Kommunens ekosystemtjänster

Ungefär 50 % av kommunens landareal består av skog och cirka 17 % av jordbruksmark. Både omfattning av befintlig och potentiell jordbruksmark är för liten för att kunna försörja dagens kommuninvånare med enbart lokalt odlad mat. Detta har dock inte satts i ett större regionalt perspektiv, men det är troligt att det råder en brist även på regional nivå. Det är därför av stort värde att hushålla med jordbruksmarker ur ett framtida hållbarhetsperspektiv.

Kommunens dricksvatten kommer idag från Mälaren, via Görvålverket i Järfälla. Tre grundvattenförekomster förekommer inom kommunen, varav magasinet Stockholmsåsen-Upplands Väsby kan användas som reservvattentäkt. Flödesreglering och rening av vatten hänger ofta nära samman och sker främst i kommunens våtmarker, sänkor och svämplan utmed sjöar och vattendrag.

Kommunens historiska markanvändning med uträtning och kulvertering av vattendrag, avsänkning av sjöar och borttagande av bevuxna kantzoner, medför brister i vattenhållande funktion inom bebyggda områden, och även rening av vatten.

Kommunens skogsområden och sjöar kring tätorten skapar parkbris, luftomsättning och rening långt in i tätorten. Tillgång till grönytor och skuggande vegetation i kommunens villaområden och de yttre delarna av tätorten ger goda förutsättningar för klimatreglering, medan det finns risk för värmeöar i de mest centrala delarna av tätorten. Hårt trafikerade vägar utan intilliggande vegetation utgör ett bristområde vad gäller luftrening och bullerdämpning.

För den understödjande tjänsten biologisk mångfald är kommunens värdekärnor för olika naturtyper av stor betydelse, likaså områden där fler olika värdekärnor ligger nära varandra, så kallade värdekluster, samt landskapsavsnitt med stor koncentration av naturvärden så kallade hotspots. I kommunen kan skönjas en viss tyngdpunkt av biologiska värden i den östra och centrala delen, men det finns även höga värden för biologisk mångfald västerut. Ett landskap med värdekärnor och livsmiljöer för olika arter är en tillgång och av mycket stor betydelse för en rad andra ekosystemtjänster, t.ex. pollinering av grödor och skadedjursreglering, men också för upplevelsevärden, hälsa och kunskap.

Natur- och grönområden är viktiga för när- och upplevelseturism och här har kommunen såväl befintliga områden av högt värde som flera områden som skulle kunna utvecklas tack vare sin tillgång på tystnad, känsla av orördhet eller koppling till landskapets och människans historia. I tätortsnära lägen finns en brist på park- och grönområden där det inom vissa avsnitt är långt till grönska. De flesta förskolor och grundskolor har dock tillgång till skolnatur inom 100 eller 300 meter, och det finns även värdefulla exkursionsmål som Runbyskogen, Frestaskogen och Fysingen.

Generella åtgärder

Vissa åtgärder i denna åtgärdsplan är av mer övergripande karaktär och kan beröra många av de ingående ekosystemtjänsterna. De har därför samlats under detta avsnitt istället för att hamna under respektive ekosystemtjänst. Dessa åtgärder är följande:

- *Uppdatera kommunens hemsida med avseende på information om ekosystemtjänster.*
Prioritet: B Ansvar: SPLEX
- *Uppdatera informationen på Naturkartan² och lägg in fler objekt.*
Prioritet: B Ansvar: G/P
- *Se över naturvårdsplan och förekommande skötselplaner för parker utifrån ett ekosystemtjänstperspektiv.*
Prioritet: A Ansvar: G/P
- *Gör en översyn av befintliga arrendeavtal och vilka villkor de är förenade med (Steg 1). Ta fram en ekosystemtjänstmodell för arrendeavtal (Steg 2).*
Prioritet: A Ansvar: SPLEX
- *Ta fram en skötselplan för Sättra gårds naturreservat.*
Prioritet: A Ansvar: G/P
- *Ta fram en skötselplan för Bergaskogen.*
Prioritet: A Ansvar: G/P
- *Ta fram en klimatanpassningsplan.*
Prioritet: A Ansvar: SPLEX
- *Uppmärksamma Biologiska mångfaldens dag, gärna tillsammans med lokala föreningar.*
Prioritet: B Ansvar: G/P
- *Ta fram ett planbestämmelsebibliotek med möjliga planbestämmelser för ekosystemtjänster, som exempel och utgångspunkt i samband med fysisk planering.*
Prioritet: B Ansvar: SPLEX
- *Plantera nya träd på skol- och förskolegårdar vid nyproduktion i kommunal ägo.*
Prioritet: A Ansvar: Fastighet
- *Se över lösningar för bland annat dagvattenhantering och trädplantering i teknisk handbok. Se till att dessa är samordnade mellan teknikområden och att de uppdateras vid behov.*
Prioritet: B Ansvar: G/P och VA
- *Se över vilka bidrag som är möjliga att söka för åtgärder inom ramen för denna plan (görs kontinuerligt).*
Prioritet: A Ansvar: Samtliga

² Naturkartan= En guide, i form av en app, till Sveriges natur-och friluftsliv där bl.a. naturreservat, vandringsleder och badplatser presenteras.

Producerande ekosystemtjänster

Mat

Ekosystemen möjliggör vår matproduktion. Maten kommer framförallt från jordbruk/odlingar i form av grödor, kött, mjölk, frukt och bär. Från sjöar fås till exempel fisk och från skogen vilt, fågel, svamp och bär.

Nulägesbeskrivning

Den befintliga åkermarken, kommunalägd såväl som privatägd, i Upplands Väsby kommun uppgår till 1300 hektar. Vad gäller betesmark så finns minst 136 hektar. Mälaren är den enda sjön där det idag bedrivs någon form av yrkesfiske. Den potentiella jordbruksmarken i kommunen, d.v.s. mark som relativt enkelt går att ställa om till jordbruksmark såsom öppen mark eller mark med lövträd, uppgår till cirka 550 hektar.

Både omfattningen av befintlig och potentiell jordbruksmark är för liten för att det i en framtid ska vara möjligt att försörja kommuninvånarna med enbart lokalt producerad mat. Detta har dock inte satts i ett större regionalt perspektiv, men det är troligt att det råder en brist även på regional nivå. Det är därför av stor vikt att hushålla med de jordbruksmarker som finns kvar ur ett hållbarhetsperspektiv.

Bild 1. Åkermark med raps, sydvästra delen av kommunen. Foto: Anna Jakobsson

Åtgärder

Relevant åtgärd för kommunen att arbeta vidare med kopplat till ekosystemtjänsten *mat*:

- *Analysera potentiella odlingsytor inom tätorten.*
Prioritet: C Ansvar: SPLEX

Material och energi

Ekosystemen ger oss förutsättningar att producera material och biobränslen. Material kommer framförallt från skogsbruket i form av till exempel virke och pappersmassa. Vad gäller biobränsle är det material från växtriket som det till exempel går att elda med eller utvinna biogas eller diesel från. Det kan också vara energiskog och rapsodlingar.

Nulägesbeskrivning

Av kommunens landareal består 50 % av skog och 17 % av åker. Tillsammans ger de oss ekosystemtjänsterna material och energi. Av den totala skogsarealen inom kommunen så bidrar cirka två tredjedelar, samt all åkermark, till ekosystemtjänsterna material och energi. När skogsmark i kommunal ägo röjs eller gallras tas allt material omhand och används för att producera biobränsle. Kommunen äger relativt lite mark som bidrar till dessa ekosystemtjänster och därmed har kommunen liten rådighet över de marker som är relevanta i detta sammanhang.

Åtgärder

Relevant åtgärd för kommunen att arbeta vidare med kopplat till ekosystemtjänsterna *material och energi*:

- *Se över kravställning vid upphandling av entreprenadarbeten som har koppling till ekosystemtjänsten material och energi såsom röjning/gallring i skogsmark.*
Prioritet: C Ansvar: G/P

Dricksvatten

Dricksvatten kan tas från både yt- och grundvatten. Båda är beroende av ekosystemens renande processer, men grundvatten är även beroende av filtrering genom sandåsar.

Nulägesbeskrivning

Upplands Väsby får sitt dricksvatten från ytvatten genom Mälaren. 98 % av kommunens invånare är anslutna till det kommunala dricksvattennätet. Grundvattenförekomsten Stockholmsåsen-Upplands Väsby används som reservvattentäkt, vilken kan förse kommunens invånare med vatten under några dagar. Till reservvattentäkten hör ett vattenskyddsområde. Sjön Fysingen kan användas för att förstärka grundvattentillgången i reservvattentäkten genom att vatten från sjön infiltreras i åsen och på så vis skapar en konstgjord grundvattenbildning.

Bild 2. Mälaren - kommunens dricksvattentäkt.

Foto: Upplands Väsby kommun

Åtgärder

Relevanta åtgärder för kommunen att arbeta vidare med kopplat till ekosystemtjänsten *dricksvatten*:

- *Ta fram en checklista, för tjänsteman i beredskap, kopplat till risker för förorening inom åsområdet. Sprid information om checklistan till alla berörda.*
Prioritet: A Ansvar: BMK
- *Upprätta lokala åtgärdsprogram för respektive recipient.³*
Prioritet: A Ansvar: SPLEX
- *Ta fram en riskbedömning och dagvattenstrategi för åsens tillrinningsområde.*
Prioritet: A Ansvar: SPLEX
- *Se över att alla dagvattenanläggningar har en skötselplan som också är driftanpassad. I de fall det saknas, så bör det upprättas en plan.*
Prioritet: B Ansvar: G/P och VA
- *Skapa samarbete med markägare och arrendatorer för att sprida kunskap om exempelvis kantzoner.*
Prioritet: B Ansvar: G/P

³ Recipient=Det vattendrag/sjö som dagvatten leds till.

Genetiska resurser

Med genetiska resurser menas i detta sammanhang odlade arter som kan vara värdefulla ersättare om de arter som använts i kommersiell odling drabbas av till exempel sjukdom eller inte klarar klimatförändringar.

Nulägesbeskrivning

Kunskap om vilka arter som odlas på de olika kolonilotterna och i privata trädgårdar saknas, varför en regelrätt kartläggning av befintliga områden inte har kunnat göras. Istället har potentiella områden för genetiska resurser kartlagts (områden som kan bidra med en variation av odlade arter), vilka bland annat är kolonilotter, odlingar, äldre trädgårdar, mark kring de stora godsens/gårdarna och torp m.m.

Åtgärder

Inga åtgärder är aktuella för denna ekosystemtjänst.

Reglerande ekosystemtjänster

Rening av vatten och flödesreglering

Naturen bidrar med tjänsten vattenrening genom vegetation och organismers upptag av näringsämnen och nedbrytning av föroreningar. I princip all naturmark har en vattenrenande förmåga men våtmarker och översvämningsytor/svämplan har en större renande effekt.

Flödesreglering innebär bland annat att risken för översvämning kan minska och att erosionsskador kan undvikas. Flödesreglering sker på de flesta naturmarker, men våtmarker och naturområden där det är genomsläppliga jordarter har större betydelse i detta sammanhang.

Utsläpp av näringsämnen och föroreningar kommer från bland annat industrier, hårdgjorda ytor, jord- och skogsbruk.

Nulägesbeskrivning

Alla sjöar och vattendrag i kommunen, undantaget Verkaån, har problem med övergödning. Detta innebär att de renande ytorna som finns inte är tillräckliga för att ta hand om de närsalter som avrinner. Flera sjöar har dock en stor internbelastning (föroreningar i sediment som kommer från gamla utsläpp).

I tätorten finns en stor andel hårdgjord mark. När mark hårdgörs minskar de ytor med naturmark som bidrar till ekosystemtjänsterna vattenrening och flödesreglering samtidigt som det avrinnande vattnet har högre föroreningsgrad efter exploatering.

Alla sjöar i kommunen har sänkts och det finns även andra marker där markavvattning har skett, vilket innebär att den vattenhållande kapaciteten minskats/försvunnit och det blir ökade vattenflöden och i vissa fall risk för översvämning nedströms.

I kommunen finns flera våtmarker som bidrar med vattenrening och flödesreglering, främst utanför tätorten i anslutning till sjöar och vattendrag. Även gröna strandzoner är viktiga i detta avseende och finns kring större delen av kommunens vatten. Vattenrening och flödesreglering sker också på skogsmark (morän/torv), på svämplan och i sänkor i landskapet.

Bild 3. Sandakärret. Foto: Upplands Väsby kommun

Åtgärder

Relevanta åtgärder för kommunen att arbeta vidare med kopplat till ekosystemtjänsterna *rening av vatten och flödesreglering*:

- *Ta fram en skyfallsplan som också innefattar en skyfallskartering.*
Prioritet: A Ansvar: SPLEX
- *Ta fram en strategi för dagvattenhantering.*
Prioritet: A Ansvar: VA
- *Undersök om kant- och skyddszoner finns etablerade utmed vattendrag.*
Prioritet: B Ansvar: SPLEX
- *Se över befintligt underlag om våtmarker i vattenplanen. Gör sedan en prioritering av restaurering/skötsel bland annat utifrån naturvärdesklassning.*
Prioritet: A Ansvar: G/P

Erosionsskydd

Växternas rötter på land och i vatten binder jord och sediment. Vegetation fungerar på så vis som erosionsskydd. Blad och grenar skyddar jorden från att sköljas bort.

Nulägesbeskrivning

Vattendragen i kommunen rinner främst genom lerjordar, vilka är mindre erosionsbenägna jämfört med sandiga jordar (p.g.a. bindningar mellan jordpartiklarna). På de ställen där det växer träd och buskar i direkt anslutning till vattendragen finns ett gott skydd mot erosion. Det föreligger ingen större erosionsproblematik i kommunens vattendrag i dagsläget, med undantag av ett parti kring Verkaån.

Åtgärder

En relevant åtgärd för kommunen att arbeta vidare med kopplat till ekosystemtjänsten *erosionsskydd* har framkommit. Denna åtgärd handlar om framtagandet av en klimatanpassningsplan och berör därför flera ekosystemtjänster. Av den anledningen återfinns denna åtgärd istället under kapitlet *Generella åtgärder*.

Rening av luft och klimatreglering

Vegetation, speciellt träd, bidrar till rening av luft. Damm och andra partiklar från trafik, uppvärmning, industri och övriga källor fastnar på trädens blad, grenar och stammar. Dessa partiklar spolats sedan bort av regn. Vegetation har också förmågan att absorbera föroreningar såsom ozon, koldioxid och kväveoxider.

Vegetation bidrar även till att sänka temperaturen i staden. Temperaturskillnad mellan stad och landsbygd, särskilt nattetid, skapar en parkbris som gör att svalare luft från landsbygd och naturområden kommer in i staden under varma perioder (luft från naturområden över 150 ha kan bidra med parkbris 1 km in i staden). Enskilda träd ger skugga, ökar luftfuktigheten och kyler omgivningen (genom avdunstning). Park- och naturområden kan även vara värdefulla "tillflyktsorter" under varma dagar.

Bebyggda områden med mycket hårdgjord yta och lite grönska riskerar istället att skapa urbana värmeöar. Urbana värmeöar innebär att delar av staden/tätorten är påtagligt varmare än dess omland på grund av att värme absorberas av byggnader och infrastruktur samt att staden tillförs värme från industrier och trafik.

Nulägesbeskrivning

De befintliga områdena för luftrening som ger störst effekt är de skogsbevuxna ytorna i kommunen, som framförallt finns i de östliga och sydvästliga delarna i tätorten.

De stora skogsområdena och sjöarna som omger Upplands Väsby tätort skapar parkbris långt in i tätorten. De största problemområdena med avseende på klimatreglering i kommunen är dock kring den södra delen av E4an, industriområdena öster om E4an, kring järnvägen samt i de centrala delarna.

Bild 4. Allé, Hasselskogen. Foto:
Nils Odén

Åtgärder

Relevanta åtgärder för kommunen att arbeta vidare med kopplat till ekosystemtjänsterna *rening av luft och klimatreglering*:

- *Genomför en informationsinsats om betydelsen av träd/vegetation, riktad till medborgare.
Prioritet: B Ansvar: SPLEX*
- *Utred förutsättningarna för att upprätta en lokal fond, mellan kommun och näringsliv, för trädplantering, grönska och vegetation (se också under ekosystemtjänsten bullerdämpning).
Prioritet: C Ansvar: SPLEX med stöd av G/P*

Pollinering och reglering av skadedjur

Pollinering är en biologisk process där pollen transporteras från en växts handelar (ståndare) till dess hondelar (pistill), på samma blomma eller mellan blommor på samma planta (självpollinering) eller mellan blommor på olika plantor av samma art. Detta är en förutsättning för växtens befruktning. De flesta växter tar hjälp av djur för sin pollentransport. Dessa djur kallas för pollinatörer och är i Sverige främst insekter. Bland insekterna är det främst bin och humlor som står för pollineringen, men även blomflugor och fjärilar är viktiga pollinatörer.

En skadereglerare kan vara en naturlig predator, det vill säga rovdjur, eller en art som konkurrerar om samma livsutrymme som skadegöraren utan att själv göra skada. Fåglar och insekter prederar till exempel på vedlevande insekter eller jordbruksmarkens fjärilslarver och bladlöss. Större rovdjur som räv och lodjur prederar på vilt som kan skada våra grödor, till exempel rådjur och vildsvin. Skadereglerare kan även bestå av växtarter, exempelvis lövträd i barrskog, som förhindrar att större vilt äter upp nya skott av barrträd i produktionsskogen.

Nulägesbeskrivning

De östra/nordöstra kommundelarna består av ett småbrutet landskap och har därför goda förutsättningar att hysa såväl boplatser som lokaler för födosök för pollinatörer. I västra delen av kommunen finns större skogsområden och en brist på den småbrutenhet som gynnar pollinatörer. Där finns därför en brist på lämpliga habitat.

Skogar med stor ålders- och trädslagsspridning, åkerholmar, våtmarker och artrika betesmarker är områden som bedömts som viktiga för skadereglerare. Dessa livsmiljöer ger goda förutsättningar för en mångfald av arter och är spridda över kommunens yta, undantaget den del av den västra sidan som har mer produktionsinriktad barrskog. Befintliga områden för reglering av skadedjur i jordbruksmark sammanfaller med lämpliga habitat för pollinerare.

Bild 5. Ängsvegetation längs Livslinjen. Foto: Anna Jakobsson

Åtgärder

Relevanta åtgärder för kommunen att arbeta vidare med kopplat till ekosystemtjänsterna *pollinering och reglering av skadedjur*:

- *Utveckla långgräsytor⁴ med upptag inom parkmark samt naturmark.
Prioritet: A Ansvar: G/P*
- *Gör en analys av var det är lämpligast med anläggande av ängsmark (utifrån t.ex. jordart, målkonflikter och befintliga ekologiska spridningssamband). Anlägg sedan ängsmark på lämplig plats.⁵
Prioritet: A Ansvar: G/P*
- *Utred möjligheten att införa växelslätter längs med kommunala vägar/gc-vägar.
Prioritet: B Ansvar: G/P*
- *Genomför en informationsinsats, riktad till villaägare och bostadsrättsföreningar, gällande äldre träd, pollinering och biologisk mångfald (se också ekosystemtjänsten biologisk mångfald och ekologiska spridningssamband).
Prioritet: A Ansvar: SPLEX*

⁴ Långgräsytor= Gräsytor som klipps enstaka gång per år. Har man en långgräsyta med upptag så innebär det att det avslagna gräset förs bort från ytan istället för att man låter det ligga kvar. ⁵ Mellan analys och innan genomförande bör avstämning med politiken ske.

Koldioxidbindning

Skogar, våtmarker och sjöar binder och lagrar koldioxid från atmosfären. Skogarna producerar även koldioxid genom nedbrytningen av döda träd och växter. Det är nettoeffekten av skogens upptag och avgivande av koldioxid som avgör om en skog utgör en så kallad kolsänka (det vill säga lagrar koldioxid) eller kolkälla (det vill säga avger koldioxid). Generellt utgör barrskogar viktiga kolsänkor som tar upp mer koldioxid än de avger (p.g.a. långsam nedbrytning och därmed långsamt avgivande av koldioxid). Ungskogar däremot producerar ofta mer koldioxid än de tar upp (för liten växtbiomassa som tar upp koldioxid i relation till avgivande av koldioxid genom markandningen). I allmänhet tar skog upp mer koldioxid än de avger först när träden är så uppväxta att skogens krontak sluter sig.

När naturmark exploateras för bebyggelse så avverkas skog och andra kolsänkor. Detta innebär att stora mängder koldioxid frigörs men också att markrespirationen efter avverkningen ökar.

Stadsutveckling på naturmark bidrar alltså till ökade utsläpp av växthusgaser. En forskningsstudie har visat att Stockholms läns ekosystem (skogar, våtmarker och sjöar) kan binda och lagra 40 procent av koldioxidutsläppen från trafiken och cirka 17 procent av de totala koldioxidutsläppen i länet.

Stockholmsregionens grönstruktur är därför viktig att bevara och hushålla med för att bland annat lagra och sänka utsläppen av koldioxid till atmosfären.

Nulägesbeskrivning

Ingen kartläggning har genomförts för denna ekosystemtjänst på grund av att det varit för omfattande och svårt att genomföra.

Åtgärder

Relevant åtgärd för kommunen att arbeta vidare med kopplat till ekosystemtjänsten *koldioxidbindning*:

- *Ta fram informationsmaterial, riktad till kommunens driftpersonal, om hur skötseln av kommunens mark kan ske för att öka koldioxidbindningen.*
Prioritet: B Ansvar: G/P

Bullerdämpning

Naturens bullerdämpande förmåga beror främst på hur kuperad terrängen är och hur mycket ”mjuk” mark som finns (poröst jordlager) samt hur variationsrik markvegetationen är. Träd och buskar har också en viss bullerdämpande effekt genom att ljuden reflekteras och sprids, samt även i viss mån absorberas. Flerskiktad vegetation (träd/buskar med olika höjd, storlek och täthet) ger störst bullerdämpande effekt.

Bullerdämpning kan också skapas genom att anlägga gröna tak och väggar på bebyggelse. Forskning visar att gröna tak har en bullerdämpande effekt. En ”tyst sida” blir till exempel tystare om byggnaden har ett grönt tak som bidrar till att dämpa bullret från den bullriga sidan. Mätningar visar att effekten kan vara 8 dBa (Henriksson, 2011).

Nulägesbeskrivning

De största bullerkällorna i kommunen utgörs av flygbuller från Arlanda och trafikbuller från E4:an samt tågbuller från järnvägen.

Inom tätorten finns flera naturområden som fungerar som bullerdämpare mellan de mindre vägarna och bostadsområden. En relativt stor andel flerskiktad och glesskiktad vegetation finns även intill E4:an.

Åtgärder

Relevant åtgärd för kommunen att arbeta vidare med kopplat till ekosystemtjänsten *bullerdämpning*:

- *Utred förutsättningarna för att upprätta en lokal fond, mellan kommun och näringsliv, för trädplantering (se också under ekosystemtjänsterna rening av luft och klimatreglering).*
Prioritet: C Ansvar: G/P

Kulturella ekosystemtjänster

Hälsa och fritidsupplevelser samt estetiska värden

Ekosystemen bidrar till vår mentala och fysiska hälsa. Forskning visar att stress minskar genom vistelse i olika naturmiljöer. Att vara i naturen innebär också ofta någon form av fysisk aktivitet, antingen extensiv eller lågintensiv.

Natur och parker bidrar också med estetiska värden kopplade till årstidsvariation, artrika miljöer, öppna landskap, blomprakt och vattenkontakt.

Nulägesbeskrivning

I kartläggningarna av rekreativa strukturer och estetiska värden som genomförts har dels befintlig information använts men också intervjuer med medborgare. Det har också gjorts en analys av parktillgången i tätorten. Den visar sammanfattningsvis att det finns en brist på kvarterspark i den centrala delen av tätorten (mellan E4an och järnvägen, speciellt norr om Mälarvägen) och att parktillgången generellt sett är god på den östra sidan av motorvägen (förutom närmast E4an).

Bild 6. Folkparksberget. Foto: Henrik de Joussineau

Åtgärder

Relevanta åtgärder för kommunen att arbeta vidare med kopplat till ekosystemtjänsterna *hälsa och fritidsupplevelser samt estetiska värden*:

- *Analysera användning av, tillgänglighet till och kvalité på parker/naturområden inom tät stadsbygd (särskilt fokus på Smedbyskogen och Apoteksskogen). Utveckla sedan de rekreativa kvaliteter som det finns ett behov av.*⁵
Prioritet: A Ansvar: SPLEX

⁵ Mellan analys och innan genomförande bör avstämning med politiken ske.

Sociala relationer

Naturmiljöer kan fungera som gröna mötesplatser mellan generations-, klass och kulturgränser. De kan därför vara viktiga ickekommersiella mötesplatser.

Nulägesbeskrivning

Analysen av tillgången till grönområden visar att tillgången till både bostadsnära park och stadsdelspark med värden för sociala relationer inom 300 meter och stadsdelsparker inom 500 meter generellt är god inom östra, södra och centrala delarna av kommunen. En intervjustudie har också genomförts som visar att Runby hage, Fresta och Smedbyskogen är vanliga besöksmål under Valborg och Midsommar. Hembygdsgården och Gunnes gård är de platser som främst besöks i samband med evenemang av olika slag.

Åtgärder

Inga åtgärder är aktuella för denna ekosystemtjänst.

Turism

Naturområden kan vara viktiga områden för både närturism t.ex. olika lokala utflyktsområden och upplevelseturism t.ex. områden med höga natur-/kulturvärden.

Nulägesbeskrivning

Befintliga turistmål i kommunen kan t.ex. vara badplatser vid Kairo och Norrviken, Runsa fornborg, Upplevelsestråket, Sättra och Norra Törnskogens naturreservat, Edssjön/Mälaren/Norrviken för fiske/båtliv/skridskor med mera.

Bild 7. Upplevelsestråket, mot Vik.

Foto: Henrik de Joussineau

Åtgärder

Relevanta åtgärder för kommunen att arbeta vidare med kopplat till ekosystemtjänsten *turism*:

- *Se över skyltning av områden för närturism, i samarbete med berörda markägare, med avseende på behov av underhåll av befintliga skyltar samt behov av nya skyltar.⁶*
Prioritet: C Ansvar: G/P
- *Utveckla berättelsen om Väsby utifrån Väsby historia och ekosystemtjänster.*
Prioritet: A Ansvar: KLK

⁶ För åtgärden om skyltning råder ett delat ansvar mellan G/P och KFK. Vem som har ansvaret i det specifika fallet beror på om skyltningen ska göras vid en sådan anläggning som KFK ansvarar för eller om det ska göra i natur- eller parkmark eller dylikt som G/P ansvarar för.

Undervisning och kunskap

Genom naturpedagogik kan skolor, förskolor och allmänhet få förståelse för djur, växter och ekosystem. Denna ekosystemtjänst kan bidra med insikt om och större förståelse för varför naturen är viktig att värna om och bevara.

Nulägesbeskrivning

Det naturområde som används av flest föreningar är Runbyskogen. Den används av alla målgrupper bland annat för naturundervisning, fågelskådning, vandringar och friluftsliv. Frestaskogen och Fysingen är exempel på andra områden som används av flera föreningar. När det gäller barn och ungdomar är det avståndet till naturen som styr vilka områden som används mest, medan det för den naturintresserade allmänheten är viktigare med naturens kvalitet och man är därför beredd att söka sig längre bort.

Åtgärder

Relevanta åtgärder för kommunen att arbeta vidare med kopplat till ekosystemtjänsten *undervisning och kunskap*:

- *Inled en dialog med UBK samt skol-/förskolebarn kring skolors/förskolors användning av naturen.*
Prioritet: C Ansvar: SPLEX
- *Gör en lista på exkursionsmål för naturundervisning, riktad till olika åldersgrupper, och lägg upp dem på Naturkartan.*
Prioritet: A Ansvar: G/P

Tysta områden

I naturen saknas de bullerkällor som finns i den byggda miljön, även fast natur alldeles invid en bullerkälla såsom en väg också kan upplevas som bullrig. Natur utan stadsljud upplevs ofta som tyst.

Nulägesbeskrivning

Utifrån en intervjustudie av vilka naturområden som *upplevs* som tysta i kommunen så framkom att det framförallt är Runsa, Sättra, Frestaområdet samt Runbyskogen, Sandaskogen och naturen kring Norrviken som upplevs som tysta. Att skapa nya tysta områden är väldigt svårt då de bullerkällor som finns är svåra eller omöjliga att bli av med bland annat eftersom kommunen inte har rådighet över vissa frågor såsom inflygning till Arlanda eller trafiken på E4an.

Bild 8. Fysingens strand. Foto: Anna Jakobsson

Åtgärder

Relevanta åtgärder för kommunen att arbeta vidare med kopplat till ekosystemtjänsten *tysta områden*:

- *Kommunicera till SOK, och därigenom vidare till omsorgsboenden, vilka områden vi har i kommunen som upplevs som tysta områden och vilken natur som finns nära omsorgsboenden.*
Prioritet: B Ansvar: SPLEX

Intellektuell och andlig inspiration

Naturen kan vara en plats för intellektuell och andlig inspiration till exempel särskilda ceremoniella platser eller vandringsleder.

Nulägesbeskrivning

De platser i kommunen som främst används för detta ändamål är ängar, skogsområden och vattennära områden såsom Edssjön och Kairobadet. Metoden för kartläggning fokuserar på de platser som i organiserad form används för intellektuell och andlig inspiration.

Bild 9. Kairobadet. Foto: Upplands Väsby kommun

Åtgärder

Inga åtgärder är aktuella för denna ekosystemtjänst.

Understödjande

Biologisk mångfald

Biologisk mångfald är en understödjande tjänst som är en förutsättning för många andra ekosystemtjänster.

Nulägesbeskrivning

Värdekärnor för sex olika naturtyper har kartlagts; ädellövskog, triviallövskog, barrskog, öppen mark, våtmark samt sjöar och vattendrag. Buffertzonerna visar var det finns flera värdekärnor nära varandra i landskapet. Värdekärnorna ger en bild av var det finns höga naturvärden av en viss naturtyp. Hotspots för biologisk mångfald visar var i landskapet som det finns en variation och kluster av värdefulla naturtyper, det vill säga vilka delar av kommunen som har en hög biologisk mångfald på landskapsnivå. De landskapsavsnitt i kommunen som pekats ut som hotspots för biologisk mångfald är området kring Fysingen, Edssjön/Älvsundadalen, Bergaskogen/Lövstaskogen, Vallensjö, Sättra, området kring Törndal, norra delen av Runsa, Törnskogen/Rösjökilen (närmast bebyggelsen i östra delen av kommunen).

Bild 10. Hällmarkstallskog i Norra Törnskogens naturreservat.

Foto: Calluna

Åtgärder

Relevanta åtgärder för kommunen att arbeta vidare med kopplat till ekosystemtjänsten *biologisk mångfald*:

- *Samla alla naturinventeringar som gjorts inom ramen för detaljplaner samt Oxunda vattensamverkan. Se även över rutiner för detta.*
Prioritet: B Ansvar: SPLEX
- *Se över prioriteringar av skötselinsatser för biologisk mångfald utifrån hotspots och objekt av regionalt värde, klass 2, i naturinventeringen.*
Prioritet: A Ansvar: G/P

- *Ta fram ansvarsarter och ansvarsnaturtyper för kommunen.*⁷
Prioritet: A Ansvar: SPLEX
- *Restaurera den äldre betesmarken norr om Edssjön (se också under Ekologiska spridningssamband).*
Prioritet: A Ansvar: G/P
- *Gör en analys av huruvida det finns ett sammanhängande nätverk av parker i centrala delen av kommunen.*
Prioritet: A Ansvar: SPLEX
- *Genomför en informationsinsats, riktad till villaägare och bostadsrättsföreningar, gällande äldre träd, pollinering och biologisk mångfald (se också ekologiska spridningssamband och ekosystemtjänsten pollinering).*
Prioritet: A Ansvar: SPLEX
- *Ta fram och sätt upp informationsskyltar om biologisk mångfald där så är lämpligt.*
Prioritet: A Ansvar: G/P
- *Genomför en informationsinsats, riktad till kommunens driftspersonal, gällande invasiva arter.*
Prioritet: A Ansvar: G/P
- *Uppdatera kravspecifikationer till entreprenörer gällande invasiva arter (t.ex. gällande inrapportering, särskilt viktig för entreprenörer inom park- och naturvård).*
Prioritet: A Ansvar: G/P
- *Informera om invasiva arter såväl internt som externt.*
Prioritet: A Ansvar: SPLEX

⁷ Med ansvarsart menas en art som är hotad och där kommunen kan sägas ha ett speciellt ansvar då arten har en stor andel av sin population inom kommunen/regionen. Med ansvarsnaturtyp menas hotade naturtyper som förekommer med särskilt stor eller i övrigt betydelsefull andel i kommunen.

Ekologiska spridningssamband

Ekologiska spridningssamband är en del av kommunens gröna infrastruktur som visar hur naturtyper och livsmiljöer för växter och djur hänger samman. Det kan vara områden som i sig själva inte har höga naturvärden men som ändå har en viktig ekologisk funktion som spridningslänkar. Förutom spridningslänkar är arters långsiktiga fortlevnad starkt beroende av livsmiljöerna, deras kvalitet och areal samt fördelning i landskapet.

Nulägesbeskrivning

Fyra ekologiska nätverk har analyserats i kommunen; äldre tallskog, äldre barrskog, ädellövskog och ett nätverk för pollinatörer. För samtliga nätverk är sambanden relativt goda i nord-sydlig riktning, både i Järvakilen och i Rösjökilen. De öst-västliga sambanden är däremot mycket svagare, beroende på bland annat tät bebyggelse och barriärer såsom motorväg och järnväg. En öst-västlig länk som dock förekommer för de flesta nätverk är området mellan tätorten och sjön Fysingen. Det finns också ett stråk från Edssjön i väst, via Älvsundadalen, över E4an vid Bredden och vidare till området öster om Norrviken.

Åtgärder

Relevanta åtgärder för kommunen att arbeta vidare med kopplat till *ekologiska spridningssamband*:

- *Undersök om intresse finns bland markägare att skriva naturvårdsavtal – ett nyttjanderättsavtal för naturvårdande skötsel eller fri utveckling i skogsmark mellan markägaren och staten.*
Prioritet: A Ansvar: G/P
- *Genomför en informationsinsats, riktad till villaägare och bostadsrättsföreningar, gällande äldre träd, pollinering och biologisk mångfald (se också ekosystemtjänsten biologisk mångfald och pollinering).*
Prioritet: A Ansvar: SPLEX
- *Genomför fältkontroll av värdekärnor (viktigaste och näst viktigaste), på kommunal mark, i syfte att undersöka skötsel- och skyddsbehov. Fokus på centrala objekt med höga rekreativevärden (Steg 1). Vid behov uppdatera naturvårdsplanen (Steg 2).*
Prioritet: B Ansvar: G/P
- *Se över bidrags- och samarbetsmöjligheter med privata markägare, med tyngdpunkt på de mest värdefulla värdekärnorna och sambanden.*
Prioritet: B Ansvar: G/P
- *Restaurerar den äldre betesmarken norr om Edssjön (se också ekosystemtjänsten biologisk mångfald).*
Prioritet: A Ansvar: G/P
- *Genomför platsspecifika åtgärdsförslag, för område nummer 5 och 21, i enlighet med rapporten "Ekologiska spridningssamband mellan Järvakilen och Rösjökilen i Upplands Väsby kommun".*
Prioritet: B Ansvar: G/P

Källor

Ekologiska spridningssamband mellan Järvakilen och Rösjökilen i Upplands Väsby kommun, 2018.

Ekosystemtjänster i Stockholmsregionen, Ett underlag för diskussion och planering, Stockholms läns landsting, 2013.

Fiskevårdsplan, Upplands Väsby kommun, 2017.

Flerårsplan med budget 2021-2023, Kommunfullmäktige, 15 juni 2020.

Grön infrastruktur, Regional handlingsplan för Stockholms län, Länsstyrelsen Stockholms län, 2019:12.

Grön infrastruktur i Stockholms län, Bakgrund och tillstånd 2018, Länsstyrelsen Stockholms län, 2019:10.

Grönplan, Kristianstad kommun, 2019.

Grönstruktur- och naturvårdsprogram för Lunds kommun- bevarande och utveckling, Lunds kommun, 2006.

Kartläggning av ekosystemtjänster i Upplands Väsby kommun, 2015.

Kartläggning av naturnära omsorgsboenden i Upplands Väsby, 2015.

Naturvårdsplan, Upplands Väsby kommun, 2013.

Naturvårdsverkets hemsida, <https://www.naturvardsverket.se/>

Strategier och metoder för kartering av ekosystemtjänster, 2016.

Utvecklingsplan för ekosystemtjänster i Upplands Väsby kommun, 2016.

Vattenplan, Upplands Väsby kommun, 2013.